

5. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность. Москва : Наука, 1987. – 264 с.

6. Загороднова В. Проблема формування мовної особистості в іншомовному середовищі: історичний аспект // Вісн. Львівського ун-ту. – Сер. філологічна. 2017. Вип. 64., Ч.І. С. 480–490.

ТИПІЗАЦІЯ ІСТОРИЧНИХ ПОДІЙ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Кутянін Олександр Вікторович

аспірант кафедри міжкультурної комунікації та іноземної мови, Національний
технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

В процесі соціологічного пізнання дослідник потребує певних категорійних узагальнень на шляху від емпіричного до теоретичного і навпаки. Іншими словами, дослідник потребує такого категорійного узагальнення, яке надасть йому змогу більш безперечно відобразити індивідуальні особливості певного феномену, ніж його розумова конструкція. Зазвичай процес пошуку наводить дослідника на усвідомлення такої категорії, як «типізація». Під типізацією я розумію виокремлення певних єдиних характеристик різних феноменів з метою їх узагальнення.

Вперше розробкою категорії «типового» в соціології займався Макс Вебер. Вебер розумів під «типізацією» процес підведення феномену або явища під певний тип. З цієї точки зору дослідник має право виділити певні типи феноменів, що наділені переліком особливостей та якостей, а такий феномен, що наділений такими особливостями повністю, відноситься до категорії «ідеального типу» [3, с. 400]. Отто Хінтце стверджував, що дискусія про природу суспільних явищ є безрезультатною, оскільки «типове» у соціології підміняється описом конкретних явищ [2, с. 112]. У цьому сенсі дослідник може намагатися наблизитися до «ідеального типового», «ідеальної

типізації», але раз у раз бути неточним через постійну проекцію «типового» до конкретного.

Категорія «типового» відноситься до так званих «реалістичних абстракцій» або «конкретного загального», коли узагальнення відбувається через конкретизацію певних рис, а ідеальна розумова модель максимально повинна відповідати реалії. Типізація є важливим науковим інструментом у соціології, тим не менше, з точки феноменології, типізація взагалі є важливим інструментом пізнання навколишнього світу. Повсякденна типізація є взаємним співвідношенням хабітуалізованої поведінки один одного до певного типу, внаслідок чого люди, що вступають у взаємодію виступають один до одного як носії певних соціальних ролей. Двостороння типізація є основою стабільної взаємодії [14].

На мій погляд, в умовах інформаційної війни з Російською федерацією у сучасній Україні особливо очевидно проявляє себе латентний процес типізації для стабільного розвиненого суспільства. Таким процесом є типізація історичних подій, що транслюється інтелектуальною та політичною елітою української нації у різні історичні періоди та схильні до посилення з часом або у періоди загострення масштабних конфліктів. Ключова гіпотеза мого дослідження полягає у тому, що типізація історичних подій призводить до творення «ідеальних подій», що лягають у основу міфології історії певної нації та формують національну ідентичність. Актуальність таке дослідження набуває особливо в умовах конфлікту з Російською федерацією, коли суспільство потребує мобілізації ідей та розумових конструкцій з метою підтримки постійної активної позиції населення.

Перший етап такого дослідження з метою перевірки гіпотези є наративний аналіз багатоманітних друкованих та електронних документів різних історичних періодів з метою виявлення «типових» історичних подій у офіційній українській історії. При цьому фігура суб'єкта такої типізації на даному етапі не є визначальною. Другий етап дослідження передбачає формулювання гіпотез стосовно цінностей, уявлень, розумових конструкцій,

передумовами яких можуть виступати такі «типові» історичні події. Третій етап дослідження полягає у польовій перевірці сформованих на другому етапі гіпотез. Слід зазначити, що дослідження не має на меті дослідити об'єктивну сутність певних історичних подій, але лише виокремити розумові конструкції в уявленнях української інтелектуальної еліти різних історичних періодів на протікання української історії, тобто мене цікавить не об'єктивна історична подія, а місце цієї події у картині світу різних людей.

2014 року в Україні було запроваджено свято – День гідності та свободи, що святкується щороку 21 листопада. Дата обрана як річниця двох спів ставних за певним набором характеристик історичних подій: Помаранчевої революції та Революції гідності, що хронологічно розпочиналися в один і той же період. Типізація обох історичних подій відбувається через виокремлення таких особливостей, як: місце протікання події (Майдан), спільна дата (21 листопада), передумови (суспільний протест проти діючої влади), контекст (несправедливість, недемократичність діючої влади), результати (перемога суспільства над державними інституціями). Результатом такої типізації є, по-перше, формування ідеальної історичної події протесту суспільства проти несправедливості, яке завжди завершується перемогою першого, а, по-друге, проекція такої події у минуле (наприклад, включення до цього типу подій 1991 року) та майбутнє (тези про те, що несправедливе правління тої чи іншої влади закінчується Майданом). Так, Український інститут національної пам'яті у методичних рекомендаціях до відзначення у загальноосвітніх навчальних закладах 25-ої річниці Революції на граніті повідомляє: «Акції громадянської непокорі, які охопили Україну в жовтні 1990 року, заклали традиції проведення демократичних акцій протесту, подальшим виразником яких стала Помаранчева революція та Революція Гідності» [1]. Одночасно з цим категорія «третій Майдан» часто зустрічається у сучасному українському медійному просторі [5; 7; 8; 11]. Таким чином, на мою думку, типізація акцій протесту у ідеальний тип, який умовно може носити назву «Майдан» може бути передумовою формування уявлень про

неминучість перемоги протестного руху проти несправедливості та суб'єктність українського суспільства у історичному процесі.

Ще один ідеальний тип історичної події в українській історії, на мій погляд, – це війна за незалежність. У своєму творі «Україна самостійна» Микола Міхновський зазначає: «...Галицько-Волинське Королівство – спробунок злучити до купи всі галузи, всі гілки нашого народу в одній суцільній державі, спробунок, повторений далеко пізніше Богданом Хмельницьким і ще раз – Іваном Мазепою» [9; с. 28]. Для українського громадського діяча історичні мотиви Данила Галицького, Богдана Хмельницького та Івана Мазепи є єдиним типом історичної події. Типізація таких подій відбувається за такими ознаками: наявність значної історичної фігури, передумови (тяготіння українців до об'єднання), характер протікання (боротьба з ворогами-сусідами) та результатами (поразка). Такий ідеальний тип має також проекцію в майбутнє і в сьогодення. Так, в українському медійному просторі війна на сході України згадується як «війна за незалежність» [4], а теза про продовження «боротьби за незалежність» є актуальною політичною тезою сьогодні [10].

Окрему ідеальну історичну подію виділяє українських історик та політичний діяч Михайло Грушевський. У передмові до своєї монографії «Історія України-Руси» Грушевський зазначає: «Взагалі ж беручи, впливи сих пертурбацій були в високій мірі шкідливі для нього, хоч заразом прийшлося йому в своїй боротьбі з степом відіграти почесну роль заборолу європейської культури від азійських орд» [6, с. 42]. Грушевський такою тезою об'єднує українців до ідеального історичного типу «захисників європейської культури», об'єднуючи цілий пласт історичних подій за такими характеристиками як: передумови (українська культура частина європейської на кордоні з Азією), характер протікання (боротьба з азіатами-сусідами, покладання великої кількості ресурсів на боротьбу), результат (перемога). Слід зазначити, що така ідеальна історична подія актуалізувалася значної мірою в період інформаційної війни з Російською федерацією та має свою

проекцію у сьогодення, перш за все, як сильна політична теза [12; 13]. Саме в такому контексті, на мій погляд, для української ідентичності важливим є підкреслювати «азіатчину» ворога та цивілізаційний кордон, що сьогодні проходить лінією розмежування на сході України.

Такі запропоновані мною «ідеальні історичні типи» не є вичерпними та повними. Подальший наративний аналіз творів українських мислителів різних історичних періодів надасть можливість як виявити нові приклади такої типізації, так і уточнити вищевикладені. Тим не менше, гіпотеза дослідження передбачає не лише виокремити такі «типи», але й віднайти їх проекції у повсякденному житті українців та проаналізувати вплив на формування національної ідентичності. Зокрема, наприклад, з вищевказаних прикладів типізації можна зробити припущення, що такі «ідеальні історичні типи» лягли в основу міфології української історії та формують світогляд українця в таких якостях. Українці стоять на захисті європейської цивілізації та одночасно з цим продовжують свою боротьбу за незалежність, тобто суперник/ворог – це азійська орда, що хоче поневолити українця. Українці також учасники моральної боротьби проти несправедливості, недемократичності власної влади. У випадку прояву недемократичності з боку влади, українці проводять акції протесту, що закінчуються перемогою та відновленням демократії. Ці тези є своєрідною «реалістичною абстракцією» з точки зору певних представників інтелектуальної еліти України та розкривають національний характер народу. Продовження дослідження має надати змогу усвідомити чи притаманний об'єктивно українцям такий національний характер.

Список використаних джерел

1. 25-та річниця революції на граніті. Методичні рекомендації до відзначення у загальноосвітніх навчальних закладах. URL: <http://www.memory.gov.ua/methodicmaterial/25-ta-richnitsya-revolyutsii-na-graniti-metodichni-rekomendatsii-do-vidznachennya-u>

2. Hintze O. Soziologie und Geschichte. Gottinger, 1964. URL: <https://www.dsnews.ua/politics/maydan-3-kak-perelomit-situatsiyu--02102019100100>
3. Вебер М. Объективность социально-научного и социально-политического познания. / Избр. произв. М., 1990.
4. Війна між Україною і Росією. Право на незалежність. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28219007.html>
5. Вова, виходи! Ждать ли Украине Майдан-3. URL: https://focus.ua/politics/441566-vova_vykhodi_zhdai_li_ukraine_maidan-3
6. Грушевський М. С. Історія України-Руси. Т. 1: До початку XI віку. Львів, 1898. 495 с. (1-ше видання).
7. Кому вигоден третій Майдан. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/maydan-medvezhih-uslug-36576.html>
8. Майдан-3. Как переломить ситуацию? URL: <https://www.dsnews.ua/politics/maydan-3-kak-perelomit-situatsiyu->
9. Міхновський М. І. Самостійна Україна. – К.: Діокор, 2002. – 80 с.
10. Той, хто думає, що війна за незалежність вимірюється грошима, той вже капітулював перед ворогом – парубій. URL: <https://prm.ua/toy-hto-dumaye-shho-viyna-za-nezalezhnist-vimiryuyetsya-groshima-toy-vzhe-kapitulyuvav-pered-vorogom-parubiy/>
11. Третій Майдан, или Чего ждать Зеленскому от протестов 14 октября. URL: <https://glavred.info/opinions/10110839-tretyi-maydan-ili-chego-zhdai-zelenskomu-ot-protestov-14-oktyabrya.html>
12. Україна є центром боротьби за майбутнє Європи–Держдеп. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2580910-ukraina-e-centrom-borotbi-za-majbutne-evropi-derzdep.html>
14. Шюц А. Избранное: мир, светящийся смыслом. Пер. с нем. и англ.: В. Г. Николаев и др.; сост.: Н. М. Смирнова; общ.и науч. ред., послесл. Н. М. Смирновой. – М.: РОССПЭН, 2004. – 1056 с